

УДК 378.147+81'243:001.895

Н. М. Гудкова,

кандидат філологічних наук, доцент

(Київський національний університет технологій та дизайну)

nata-gudkova@yandex.ru

ORCID: 0000-0003-0370-0283

МОДУЛЬНЕ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ОДИН З ІННОВАЦІЙНИХ КОМПОНЕНТІВ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Стаття присвячена аналізу модульного навчання у викладанні іноземної мови у ВНЗ. Проаналізовано витоки виникнення теорії модульного навчання та представлено основні дослідження закордонної та вітчизняної педагогічної науки по цій проблематиці. Окреслено основні етапи модульної системи.

Вказано на переваги та недоліки модульної системи навчання. Обґрунтовано доцільність використання модульної програми в оволодінні студентами професійною іноземною комунікативною компетенцією.

Ключові слова: модульне навчання, інноваційний компонент навчального процесу, викладання іноземної мови, вищий навчальний заклад, модульна програма.

Постановка проблеми. Сучасні умови суспільства, що швидко змінюються, висувають все більш зростаючі вимоги до якості підготовки випускника вищого навчального закладу. Однією з таких вимог стає вільне володіння іноземною мовою на рівні ділового спілкування в різних ситуаціях, що пов'язані з професійною діяльністю фахівця. При цьому величезна відповідальність припадає на плечі викладача, який призваний знайти в даних умовах ефективні шляхи покращення програми навчання, а разом з цим виокремити інноваційні методи та прийоми навчання [1: 467]. Одним з інноваційних засобів оптимізації навчального процесу є модульне навчання, яке в різних варіантах широко використовується багатьма навчальними закладами.

Аналіз досліджень та публікацій. Модульне навчання у сучасному його вигляді було запропоновано американськими педагогами Дж. Расселом та С. Постлетуейтом [2], які поклали в основу цієї педагогічної технології принцип автономних змістових одиниць, названих "мікрокурсами". На основі цієї методики з'явилися нові модифікації змістових одиниць, які, нарешті, трансформувалися в єдине поняття – "модуль", що дало назву модульній технології навчання.

Теорія модульного навчання, за допомогою якого вдалося успішно вирішити цілий комплекс дидактичних задач у навчанні іноземним мовам, отримала теоретичну розробку та практичне застосування в Росії та в Україні у другій половині ХХ століття. Інтерес багатьох дослідників до феномену модульного навчання був обумовлений бажанням досягнення різних цілей. В той час, як Б. та М. Гольдшмідти намагалися дозволити тому, хто навчається, працювати в зручному темпі, обрати підходящий для певної особистості спосіб навчання [3], Курх ставив за мету допомогти визначити свої сильні та слабкі сторони, надати можливість тренуватися самостійно, використовуючи коректуючі модулі [4]. Коло проблем, пов'язаних з дослідженням концепції модульного навчання, поступово розширювалося. До них відносились: інтеграція різних методів і форм навчання [5], досягнення високого рівня підготовленості тих, хто навчається, до професійної діяльності [6; 7], встановлення міждисциплінарних зв'язків та вирішення проблем взаємодії між спеціальними кафедрами вищої школи [8], систематизація знань та вмінь по навчальній дисципліні [9]. Вітчизняна педагогічна наука та практика суттєво збагатили концепцію модульного навчання, розкривши її нові можливості.

Метою даної статті є осмислення феномену модульного навчання у викладанні іноземної мови як одного з найефективніших компонентів педагогічної технології, яке спрямоване на оптимізацію навчального процесу, а також окреслення перспективних напрямків вдосконалення модульної системи навчання.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб скласти повне уявлення про модульне навчання у викладанні іноземної мови, необхідно визначити, що розуміється під модулем. Узагальнюючи різні точки зору, можна розглядати навчальний модуль як логічно завершену, автономну одиницю змісту навчальної дисципліни, що включає в себе інформаційний та діяльнісний аспекти, засвоєння яких повинно завершуватися відповідною формою контролю знань, вмінь, навичок, що сформувалися в результаті оволодіння ними, хто навчається, даним модулем. Навчальний модуль може складатися з таких компонентів: 1) назва модулю; 2) інтегруюча дидактична ціль; 3) цільовий план дій; 4) банк інформації (навчальний матеріал у вигляді навчальної програми); 5) методичні рекомендації щодо досягнення цілей; 6) практичні заняття з метою формування необхідних знань; 7) вихідний контроль (контрольна робота, яка строго відповідає цілям, що поставлені у модулі).

Сутність модульного навчання іноземним мовам, на думку П. А. Юцявичене, полягає в тому, що студент більш самостійно або повністю самостійно може працювати з індивідуальною навчальною

програмою. При цьому функції педагога можуть варіюватися від інформаційно-контролюючої до консультативно-координуючої [7: 61].

Модульне навчання у викладанні іноземних мов принципово відрізняється від інших методик. Перш за все, зміст модульного навчання є представленим у завершених, самостійних, комплексних модулях, які одночасно є банком інформації та методичним джерелом для засвоєння матеріалу. Крім того, взаємодія педагога та студента в навчальному процесі здійснюється на принципово іншій основі – за допомогою модулів забезпечується усвідомлене самостійне досягнення певного рівня попередньої підготовленості до кожної зустрічі з педагогом. Нарешті, сама сутність модульного навчання потребує обов'язкового дотримання пріоритетних суб'єкт-суб'єктних відносин між викладачем та студентом в навчальному процесі.

Модульна програма розглядається як інструмент та засіб самоосвіти студентів та представляє собою цілісний комплекс формування самооцінки досягнутих результатів та компетентності завдяки діагностиці рівня знань та професійних навичок, яка повторюється багаторазово. В свою чергу викладач зобов'язаний мотивувати, організовувати, координувати, консультувати та контролювати дії студента. На думку В. С. Сенашенко, модуль – це завершений фрагмент навчального плану, що включає блок інформації, програму дій, методичні інструкції, та забезпечує досягнення цілей, що поставлені як студентами, так й викладачами [9: 54]. Обов'язковою складовою навчального модулю є оцінка рівня його засвоєння студентами, що дає можливість розосередити на протязі семестру контрольні заходи, стимулюючи студентів до регулярної праці під час всього періоду навчання. Використання модульної системи планування та організації навчального процесу сприяє розвитку навичок творчої та аналітичної роботи студентів, вмінню самостійно шукати та організовувати інформацію з метою конструювання нових знань. Навчальні модулі – це просторово-часові структури, які у найбільш загальному сенсі можуть розглядатися як структурні одиниці змісту, що регламентуються Державними освітніми стандартами професійної освіти. До переваг та особливостей модульного навчання С. В. Соколова відносить: розбивку матеріалу на значні частини (модулі та елементи), що мають самостійне значення; відкидання матеріалу, що є "зайвим" у конкретному виді робіт; максимальну індивідуалізацію просування у навчанні [6: 20].

Практична задача навчання іноземній мові у вищому навчальному закладі полягає в тому, що студенти повинні не тільки володіти іноземною мовою як засобом спілкування, але й знати спеціальну лексику, без труднощів перекладати іншомовні тексти професійного спрямування. Тому введення модулів в навчальний процес треба поєднувати з традиційною системою навчання. Вивчення іноземної мови суттєво відрізняється від вивчення будь-якої іншої дисципліни: навчити іноземній мові – це не тільки передати студентам певну суму знань, але й сформувати у студентів мовленнєві вміння та навички.

Модульна система передбачає навчання як окремим, так й усім видам мовленнєвої діяльності в залежності від цілей та задач, які необхідно реалізувати у процесі вивчення матеріалу. При повній самостійності окремого модулю курсу він, тим не менш, залежить від інших модулів та інтегрований в загальний курс іноземної мови. Модульне навчання сприяє формуванню системи знань різних видів та типів, що застосовуються педагогами під час навчання цілісних тем з іноземної мови.

Модульна система навчання іноземній мові містить декілька етапів. Перший етап включає модулі, які передбачають: 1) формування активного та пасивного словарного запасу; 2) теоретичну та практичну граматику; 3) бесіди, монологічні та діалогічні висловлювання на іноземній мові; 4) розуміння почутого та прочитаного на іноземній мові. Другий та третій етапи містять такі модулі: 1) оволодіння спеціальної активної та пасивної лексики; 2) інтенсивне читання спеціалізованої літератури; 3) аналіз; 4) анотації; 5) усна презентація інформації; 6) літературний переклад; 7) читання та переклад газет та журналів на іноземній мові.

Як видно зі схеми модульної системи, модулі першого етапу підібрані таким чином, щоб систематизувати та поглибити ті мовленнєві знання, які були отримані у середній школі з метою доведення державного загальноосвітнього стандарту до рівня, який дозволить перейти до вивчення іноземної мови для професійних цілей. Модулі другого та третього етапів впроваджуються поступово, по мірі зростання труднощів та вивчення студентами профільюючих дисциплін. Показово, що завдяки модульному характеру системи викладання іноземної мови зміни, які іноді виникають у професійних освітніх програмах, не тягнуть за собою необхідність радикальних змін у структурі навчання іноземній мові: змінюється лише зміст модулю, текстове та інше наповнення, а методика роботи залишається незмінною завдяки універсальному характеру та гнучкості модулю [9: 59].

Основною умовою функціонування кожного модулю є наявність методичного забезпечення дисципліни. Так, у Київському національному університеті технологій та дизайну з метою реалізації модульної програми викладання іноземної мови передбачено впровадження наступних складових у структурі методичного забезпечення дисципліни: "Навчальна програма дисципліни", "Робоча навчальна програма дисципліни", "Методичні рекомендації до практичних занять", "Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів", "Методичні рекомендації до виконання контрольних робіт для студентів заочної форми навчання", "Питання для підготовки до модульного контролю", "Питання для підготовки до підсумкового

контролю", "Список літератури" та інші презентаційні матеріали, що сприяють успішному засвоєнню передбаченого модульною програмою матеріалу.

Якщо говорити про пріоритет побудови навчальних модулів з іноземної мови, модульне навчання, безперечно, має низку переваг: воно зістиковує всі рівні навчання та скорочує розрив між високими вимогами до рівня володіння іноземною мовою випускника немовного навчального закладу, які виникли за останні роки, та обмеженою кількістю навчальних часів, що виділяються на іноземну мову навчальними професійними програмами. Модульна система навчання передбачає самостійну роботу студентів для досягнення конкретної мети навчально-пізнавальної діяльності. При цьому до матеріалу модульного курсу пред'являються уніфіковані вимоги, єдині форми звітності студентів, стандартизуються цілі та задачі, які здійснюються та вирішуються в процесі проходження модулю. Завдяки логічній послідовності та спадкоємності всіх етапів мовленнєвої підготовки модульний характер навчання сприяє системному оволодінню лінгвістичного матеріалу, розширенню фонових (лінгвокраїнознавчих, професійних, культурологічних і т. ін.) знань студентів, вдосконаленню вмінь та навичок по основним видам речової діяльності. Працюючи здебільшого самостійно, студенти навчаються самоорганізації, самоконтролю та самооцінці, що надає їм можливість усвідомити себе в діяльності, самостійно визначити рівень засвоєння знань, побачити пробіли у знаннях та вміннях і виправити їх. Впровадження модульного навчання сприяє "технологізації" освітнього процесу, як наслідок, навчання меншою мірою стає залежним від педагогічної майстерності викладача. Щодо недоліків модульного навчання, то до основних слід віднести наступні: складання модулів доволі трудомісткий процес, який займає багато часу; розробка модульних навчальних програм потребує високої педагогічної та методичної кваліфікації, спеціальних підручників та навчальних посібників; рівень проблемності модулів часто невисокий, що не сприяє розвитку творчого потенціалу студентів; в умовах модульного навчання часто залишаються практично нереалізованими діалогові функції навчання, що особливо важливо при навчанні іноземним мовам; застосування даного методу недоцільне на будь-якому матеріалі, оскільки, наприклад, емоційно-образний або описовий матеріал малоприсадибний для такого навчання.

Модульний характер навчання надає можливість визначити інтеграційні зв'язки між модулями спеціальних дисциплінарних циклів, виявити, на базі цього, можливе поєднання цих освітніх сфер та проводити "бінарні" заняття та навіть цілі цикли занять [10: 24]. Модульний підхід до навчання якомога краще поєднує традиційні та нетрадиційні методи навчання іноземним мовам, відповідаючи тим вимогам, які зазвичай висувуються дидактикою до навчання іноземної мови в немовному, штучному середовищі.

Висновки та перспективи. Таким чином, модульне навчання – це не просто педагогічна технологія, що застосовується під час навчання іноземній мові у вищому навчальному закладі, а необхідна умова оволодіння іншомовною компетенцією завдяки створенню сприятливих умов для розвитку студентів як досвідчених особистостей, які володіють комунікативно-культурними вміннями при вирішенні комунікативних задач. Перспективними напрямками вдосконалення модульного навчання, на нашу думку, є ті, що виникають на шляхах його взаємопроникнення з комп'ютерним і дистанційним, для яких модульна технологія виявилася ефективним способом організації навчального матеріалу та послідовності його освоєння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Рындин Ю. В. Из опыта обучения студентов иностранному языку (на примере моделирования проблемных ситуаций) / Ю. В. Рындин // Молодой учёный. – 2013. – № 9 (56). – С. 467–469.
2. Postlethwait S. N. Minicourses – the Style of the Future? / S. N. Postlethwait, J. D. Russell // Commission on Undergraduate Education in the Biological Sciences, The American Institute of Biological Sciences / [J. B. Creager, D. L. Murray (eds.)]. – 1971. – P. 19–28.
3. Goldschmidt B. Modular Instruction in Higher Education / B. Goldschmidt, M. L. Goldschmidt // Higher Education. – 1972. – Vol. 2. – P. 15–32.
4. Curch C. Modular Courses in British Higher Education // A critical assessment in Higher Education Bulletin. – 1975. – Vol. 3. – P. 56–59.
5. Кобецький Р. З. Модульне навчання та рейтингова система оцінювання знань / Р. З. Кобецький, О. А. Рубін, В. М. Руссо // Джерела : [науково-методичний вісник]. – Івано-Франківськ, 1995. – № 4. – С. 38–46.
6. Соколова С. В. Модульно-компетентностное обучение / С. В. Соколова // Профессиональное образование. – 2005. – № 10. – С. 19–20.
7. Юцявичене П. А. Теория и практика модульного обучения / П. А. Юцявичене. – Каунас : Швиеса, 1989. – 227 с.
8. Анденко М. А. Актуальные проблемы воздействия специальных кафедр высшей школы при модульном обучении / М. А. Анденко. – Новосибирск, 1993. – 17 с.
9. Сенашенко В. С. О соотношении зачетных единиц и модульной структуры учебного процесса : [Материалы конференции КС и УМО вузов в области инновационных междисциплинарных образовательных программ] / В. С. Сенашенко. – Бюллетень № 6. – СПб., 2005.
10. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам : Теория и практика : [учебное пособие для преподавателей и студентов] / А. Н. Щукин. – М. : Филоматис, 2006. – 480 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANLITERATED)

1. Ryndina Yu. V. Iz opyta obusheniia studentov inostrannomu yazyku (na primere modelirovaniia problemnykh situatsii) [From Experience of Foreign Language Training for Students (on Example of Problem Situations Modeling)] / Yu. V. Ryndina // Molodoi uchionyi [Young Scientist]. – 2013. – № 9 (56). – S. 467–469.
2. Postlethwait S. N. Minicourses – the Style of the Future? / S. N. Postlethwait, J. D. Russell // Commission on Undergraduate Education in the Biological Sciences, The American Institute of Biological Sciences / [J. B. Creager, D. L. Murray (eds.)]. – 1971. – P. 19–28.
3. Goldschmidt B. Modular Instruction in Higher Education / B. Goldschmidt, M. L. Goldschmidt // Higher Education. – 1972. – Vol. 2. – P. 15–32.
4. Curch C. Modular Courses in British Higher Education // A critical assessment in Higher Education Bulletin. – 1975. – Vol. 3. – P. 56–59.
5. Kobetskii R. Z. Modul'ne navchannia ta reityngova systema otsinuvannia znan' [Modular Training and Knowledge Appraisal Rating System] / R. Z. Kobetskii, O. A. Rubin, V. M. Russo // Dzhherela : [naukovo-metodychnyi visnyk]. – Ivano-Frankivsk, 1995. – № 4. – S. 38–46.
6. Sokolova S. V. Modul'no-kompetentnostnoie obucheniiie [Modular and Competency Based Training] / S. V. Sokolova // Professionalnoie obrazovaniie [Professional Training]. – 2005. – № 10. – S. 19–20.
7. Yutsiavichene P. A. Teoriia i praktika modul'nogo obucheniiia [Theory and Practice of Modular Training] / P. A. Yutsiavichene. – Kaunas : Shviiesa, 1989. – 227 s.
8. Andenko M. A. Aktual'nyie problemy vozdeistviia specialnykh kafedr vyshey shkoly pri modul'nom obuchenii [Actual Problems of Impact of Special Departments of Higher School within Modular Training] / M. A. Andenko. – Novosibirsk, 1993. – 17 s.
9. Senashenko V. S. O sootnoshenii zachiotnykh yedinit i modul'noi struktury uchebnogo protsessa [About Correlation between Credits and Modular Structure of Teaching and Learning Process] : [Materialy konferentsii KS i UMO vuzov v oblasti innovatsyonnykh mezhdisciplinarnykh obrazovatelnykh programm] / V. S. Senashenko. – Bulletin № 6. – SPb. , 2005.
10. Shchukin A. N. Obucheniiie inostrannym yazykam : Teoriia i praktika [Foreign Languages Training : Theory and Practice] : [uchebnoie posobie dlia prepodavatelei i studentov] / A. N. Shchukin. – M. : Filomatis, 2006. – 480 s.

Гудкова Н. Н. Модульное обучение в преподавании английского языка как один из инновационных компонентов учебного процесса в высшем учебном заведении.

Статья посвящена анализу модульного обучения в преподавании иностранного языка в вузе. Проанализированы истоки возникновения теории модульного обучения и представлены основные исследования зарубежной и отечественной науки по данной проблематике. Описаны основные этапы модульной системы. Указаны основные преимущества и недостатки модульной системы обучения. Обоснована целесообразность использования модульной программы в овладении студентами профессиональной иноязычной коммуникативной компетенцией.

Ключевые слова: модульное обучение, инновационный компонент учебного процесса, преподавание иностранного языка, высшее учебное заведение, модульная программа.

Gudkova N. M. Modular Training within the Foreign Language Teaching as One of the Innovative Components of the Educational Process at the Higher Educational Establishment.

The research deals with the analysis of the modular training within the foreign language teaching and learning process at the higher educational establishment. The brief survey of the main scientific achievements of foreign and national pedagogic on this problem helps realize the phenomena of the modular technology as one of the innovative methods to optimize the educational process. It is emphasized that our national scientists have enriched essentially the conception of the modular training, having revealed its new possibilities and coped with the whole set of the learning tasks in foreign languages training. The article proves the unique nature of the modular training in comparison to the other methods due to its flexibility. It is shown that the main stages of the modular system are structurally interdependent but the content of the module can be easily modified if the changes in the professional educational programme are required. It is mentioned that in spite of being in demand the modular system have some limitations and they have to be taken into account by a teacher. The article presents the idea of using some combination of the traditional and alternative methods in the foreign languages training, meeting the demands of the didactics as to the teaching foreign language in the extra linguistic surroundings. The prospective lines concerning the modular training development are those that involve its integration with the computer and distance training because the modular technology has come to be the most effective method to organize the training materials and to take them in sequentially.

Key words: module training, innovative component of educational process, foreign language teaching, higher educational establishment, module programme.